

Palágyi László: *Határon innen*

Palágyi László első kötete a fiatal kortárs magyar irodalom fontos eleme lehet. A puritán kivitelben megjelent, világosbarna kis kötet harminc verset és tíz prózaverset/ rövid-prózát tartalmaz, két ciklusra tagolva a könyvet.

A felvidéki születésű, alig húszéves fiatal költő verseinek alapélménye az utazás. A *Határon innen* verseit olvasva olybá

tűnhet, Palágyira erős hatást tett Arthur Rimbaud, a pályáját fiatalon félbehagyó francia szimbolista költő személye és életrajza, ám sokkal kevésbé költészete.

Palágyi versei elsősorban gördülékeny, a tudatos metrikai szerkesztést nélkülöző szabadversek, melyekben mégis feltűnik itt-ott egy-két rím, ám e rímek nem a forma kedvéért, hanem sokkal inkább ösztönösen vannak ott. A kötet első, versekből álló ciklusa a *Gyufák* címet viseli. Illusztris, őszinte hangon megszólaló, ám a felesleges pátoszt nélkülöző szerelmesvers a *hozád élni át*, s jól, a túlzásokat mellőzve szerkesztett, a kötet úgymond nagy versének is tekinthető szöveg a fiatal költő világhoz való viszonyát megfogalmazó, a személyiség önmaga felé intézett kérdéseire válasz kereső szöveg az *utazások*. Az első ciklus címadó, ugyancsak afféle ön- és létmeghatározó poémája a három kisebb részre tagolódó, a ciklus címadó verséül szolgáló *gyufák*, illetve mindenképp figyelmet érdemelhetnek a *vallatás, a vén utcazenész tanácsai, a reflex* vagy a *jégkorszak* című viszonylag hosszabb, helyenként ugyancsak filozófiai mélységeket feszegető versei.

Hangsúlyozandó, hogy Palágyi László érdekes módon nem él a fiatal költőkre oly jellemző túlzásokkal, olykor túlzottan mesterségesnek ható pátozzsal. Habár a fiatal költő némely verse erősen képi, s inkább általános állításokat, létmeghatározásokat, semmint személyes élményeket kísérel meg megfogalmazni, e szövegekben legtöbb helyen nyomát sem látni túlzásoknak, öncélú és erőltetett nyelvi játékoknak, nem-működő, ok nélkül a szövegbe került hasonlatoknak. Palágyi úgy tesz általános állításokat az életről, az egyetemes létezés mellett természetesen saját életéről is, hogy az az olvasó számára nem hat túlzónak vagy bölcselkedőnek. Első olvasásra úgy tűnhet, néhány vers mintha nélkülözné a tudatos szerkesztettségét. Ez talán így is van, ám ennek ellenére e szövegek remek arányérzéről, s valamiféle ösztönös költői fegyelmezettségről tanúskodnak. Palágyi nem mond többet, mint amennyit az adott vers elbír, nem terheli túl szövegeit, és bár fiatal szerzőként néha azon a bizonyos határon billeg, kötete címéhez híven mégis *határon innen* marad.

Kántás Balázs 67

ÖT RECENZÍÓ ÖT FIATAL KÖLTŐRŐL

A kötet második tematikus egysége az *egy pohárnyi vízözön* címet viselő, mottójául egy Rimbaud-idézetet választó prózavers-gyűjtemény. A tíz rövid szöveg lapszélről lapszélig terjed, s a kötet első felének a központozást jórészt nélkülöző versei ellenére teljesen szabályosan van közpon-

68 tozva. Ezek a szövegek talán kevésbé figyelemre méltó lírai termékek, mint a fiatal költő sokkal precízebben szerkesztett, remek arányérzékéről tanúskodó „valódi” versei, inkább egy-egy hangulat, gondolat, asszociáció papírra vetett lenyomatainak látszanak, ám a tehetség itt is nyilvánvalóan megmutatkozik. Még ha kissé elnagyoltnak tűnhetnek is e prózaverssek, a hang, melyen megszólalnak, mindenképpen autentikus.

Úgy vélem, Palágyi költészetének elsődleges mozgatórugója a remek arányérzék és az autentikus lírai hang. A költő nem bújjik különböző irodalmi álarcok mögé, nem helyezkedik bele különböző szerepekbe, melyek a versek által megkonstruált személyiséget elrejténék, elhitteltelenítenék. A kevesebb több ősi logikája mentén haladva nem mond többet, mint amennyit mondania kell az adott vers által, nem törekszik bravúrokra, nem ügyeskedik, sokkal inkább fegyelmezett és visszafogott lírikus marad. Éppen ezért gondolom, hogy Palágyi László első kötete mindenképpen remek pályakezddésnek tekinthető, s e pálya a jövőben talán további lírai mélységek elérésére is képessé válhat majd. (*Napkút Kiadó, Bp. 2010*)

Nyerges Gábor Ádám: *Helyi érzéstelenítés*

Nyerges Gábor Ádám elsősorban alanyi költő. Első kötete fegyelmezett válogatás eredménye, s több év lírai termésének minden bizonnyal legjobb darabjait foglalja magában. A fiatal költő első olvasásra az Orbán Ottó által megkezdett szubjektív, s emellett kissé pedig ironikus-önironikus hagyományt igyekszik folytatni verseiben.

Nyerges első kötetének idestova ötven verse három nagyobb ciklusra tagolódik. Az első, kissé talán bizonytalankodásra utaló *talánok és volnék* című egység voltaképp nem más, mint a fiatal költő önmagával való számvetése. Nyerges nem patetikus, lírai énjét felnagyító alkotó – éppúgy tud a legfinomabb, s egyszerre legcsípősebb iróniával vallani a világról és valaki másról, miként önmagáról. A kötet nyitóciklusában, például a *Rég bezárt*, a *Villany*, vagy a *Puha szavakkal* című költeményekben a lírai beszélő saját személyiségét elemelve, rétegekre bontva szabályos ön-dekonstrukciót hajt végre. A ciklus utolsó, *Karthágó* című, négy kisebb egységre tagolódó költeményében, mely a kötet egyik nagy versének is tekinthető, a költő voltaképpen tanáráról, Lovrity Endréről emlékezik meg.

A kötet második ciklusa stílszerűen a *valami más* címet viseli, s valóban, ezek a versek kissé másnyelven hangnemben szólnak meg, mint a kötet

nyitóciklusa. Habár a Nyergesre jellemző szokásos iróniával és öniróniával vegyítve, de itt már megjelenik a szakralitás, az Isten keresése, többek között a *Ragadozni* és az *A. I. válasza tizenhatodik megkeresésemre* című szövegekben. Néhány vers erejéig Nyerges még a közéleti költő szerepét is magára vállalja, és bár itt sem vetkőzi le a rá jellemző iróniát, áttételesen, szimbolikusan, de kész reflektálni az aktuális közállapotokra, példának okáért a *Kassandra*, a *Kalendorok kímélete* és a *Tapintsál úgy* című versekben.

A harmadik, *rendeltetés szerint* című ciklus tartalmazza a közéleti költői szerep részbeni felvállalása után talán elengedhetetlen magánéleti verseket, melyek között nem kevés szerelmes vers is található. Nyerges beszélője itt is kendőzetlen iróniával és öniróniával szólal meg, sokkal kevésbé az érzelmeké, mint a másik és az én ön-analíziséé a főszerep. A *Muszájkatullusz*, *Muszájleszbia* és a *Muszáj* című versek voltaképpen egy szakítás narratíváját az olvasó elé tárva idézik meg játékosan az antik szerelmi költészet hagyományát, s bár alaphangulatuk inkább komolynak mondható, a humor úgy tűnik, még e szélsőséges érzelmi helyzetet is sokkal elviselhetőbbé teszi. Nyerges beszélője mintha erőt merítene abból, hogy megfosztja önmagát a tradicionális költői pártostól és felnagyított költői éntől, s még arra is képes, hogy önmagából lírai bohócot csinálva a saját nagyon is emberi fájdalmain nevet. A záróciklus kiemelkedő verse talán a *Szemeszterek a purgatóriumban*, mely tíz részre tagolt hosszúvers voltaképpen az önkeresés – ön-újramegtalálás narratívájaként olvasható. A kötet záróverse, a *Vörösnek Jordanról és Mengyelejevéről táviratilag* lezárja az utolsó ciklusban ábrázolt diszsonáns, szakításba torkolló szerelmi kapcsolatot, s az iróniába rejtett fájdalom ellenére mintha valamiféle megnyugvást is sejtetne.

A *Helyi érzéstelenítés*, miként címe is sugallja, olyan költészet hordozója, mely az érzelmeket az iróniával, a játékosággal fedi el, mondhatni minden versben helyileg érzésteleníti a költőt és az olvasót. Ezt a fajta lírai beszédmódot erősítik a helyenként felbukkanó elmés szójátékok, illetve a kiváló formakultúrával rendelkező fiatal költő erős rímei. Nyerges szinte ugyanolyan jól tud klasszikus, kötött formákban megnyilatkozni, miként szabad- versben, s e képessége fiatal korához képest sokoldalú lírikussá teszi.

Úgy vélem, Nyerges Gábor Ádám verseinek ereje elsősorban a költői beszédmód őszinteségében, s az önirónia áldásos képességében rejlik, az őszinteség, a kötetbe válogatott versek szokatlanul autentikus jellege pedig a fiatal költő első kötetét a legifjabb kortárs magyar irodalom illusztris darabjává képes emelni. Nyerges mindenképp egyike azon ifjú költőknek, akiknek alkotói fejlődését érdemes a jövőben figyelemmel kísérni, hiszen már első kötete is talán egy majdani jelentős költészet ígéretével kecsegteti olvasóit. (*Orpheusz Kiadó, Bp. 2010*)

Lázár Bence András: *A teraszról nézni végig*

Lázár Bence András első kötetbe foglalt lírai megnyilatkozása mindenképpen figyelemre méltó teljesítmény. A fiatal lírikus elsősorban szabadversekben nyilatkozik meg, s e versek főként személyes élményekből, gyermekkori emlékekből táplálkozik.

Az *Új Vizeken* sorozatban megjelent első kötet három ciklusra tagolódik. A kötet első ciklusa a *Családi albumból* címet viseli, s mottójául egy Talmud-idézetet választott. A ciklus viszonylag hosszú versei főleg családi emlékekből, szülőkből, rokonokból, s a hozzájuk kapcsolódó élményekből építik fel világukat. Kiemelkedő, a lehető legautentikusabb hangon megszólaló poémákként említeném meg *A muskátliszedés ideje*, a *Családi albumból*, a *Keletnek menni* vagy az *Egy nyári délelőtt* című költeményeket. Lázárnál keverednek az életrajzi élmények és a mitológia, a profán és a szakrális hangvétel, hiszen miként a ciklus mottója is egy Tóra-idézet, úgy egyes versekben is megtalálhatóak bibliai allúziók. A költői beszélő érénye, hogy fegyelmetten nyilatkozik meg, s bár sok szóval, de kevesebbet mond, mint amennyit talán mondani akar, az interpretációt sok esetben az olvasóra hagyja.

A kötet második ciklusa a *Fehér lapjaim*, mely ugyancsak rendelkezik mottóval, mégpedig egy Pilinszky-idézettel. Habár a versek terjedelméről nem feltétlenül, de hangvételükről, visszafogott, fátyolos atmoszférájukról mindenképp asszociálhatunk Pilinszky hermetizmusára, kimért, a szavakat gondosan megválasztó szűkszavúságára. Lázár a második ciklus verseit jellemzően valakinek, barátnak, rokonnak, költőtársnak dedikálja, s ugyancsak nagy hangsúlyt kapnak a személyes élmények, az emlékképekből összerakott versvilágok. Az emlékképek mellett itt már megjelenik egyfajta apokaliptikus, látomásos jelleg is, mely ugyancsak rokoníthatja Pilinszkyvel a fiatal költőt. Ilyen apokaliptikus, egy mindennapi látványt egészen nyomasztó látomássá növelő vers például a ciklus vége felé található *A halott galamb* című vers is.

A harmadik, záró ciklus az *Elképzeltelek* címet kapta, mottója pedig Mózes I. könyvének egy rövid részlete. E ciklus versei mind megszólítanak valakit, s legtöbbjük szerelmes versként olvasható, olvasandó. Nehéz lenne például a meglehetősen explicit módon női neveket címként viselő *Sára* vagy *Adél* című verseket másként olvasni. Lázár beszélője itt sem nélkülözi a kissé fátyolos, szakrális beszédmódot, ám mégis sokkal érzelmesebb, kitárulkozóbb, mint a kötet korábbi verseiben. A szerelmes versek nyilvánvalóan nem egy, hanem több nőhöz íródtak, ám szinte mindegyik csalódásba torkollik. Keresés ez, mégpedig az *elképzelt*, eszményi nőalak lírai keresése, akiben a költői beszélő talán meglelheti az áhított békét. A ciklus, és egyben a kötet utolsó, *Záróra* című versének kicsengése azonban korántsem pozitív, s látzólag ismételtlen egy szerelmi csalódást örökít meg, a keresés folyamatának lezáratlanságára helyezve a hangsúlyt.

Összességében az a meglátásom, hogy Lázár Bence András első kötete tekinthető ígéretes pályakezdésnek, habár nehéz eldönteni, milyen költészettel lesz ebből a jövőben. A fiatal költő illeszkedik abba a lírai irányba, melyet napjaink irodalomtudományi diskurzusában új alanyiség néven szokás emlegetni, s ennek a kortárs lírai irányzatnak az eszköztárát fiatal korához képest meglehetősen jól használja. Versei nélkülözik a felesleges pátoszt, elnagyolt megoldásokat, ám némely esetben még mintha elmaradna a várt katarzis, egyes szövegek mintha befejezetlennek tűnének. Ezt persze semmiképpen sem szeretném a fiatal alkotó hibájának felróni, hiszen első kötete mindenképp tartalmazza azt, amit egy első kötetnek tartalmaznia kell, a további költői fejlődés, esetleges jelentékeny lírai megnyilatkozás pedig még mindenképpen a jövő zenéjéhez tartozik. *(Tipp Kult Kiadó, Parnasszus Könyvek, Bp. 2010)*

Szöllősi Mátyás: Aktív kórterem

Az *Aktív kórterem* című kötet érdekes olvasmány lehet azok számára, akik szeretik az alanyi költészetet. A fiatal lírikus megrázó őszinteséggel nyilatkozik meg precízen szerkesztett, olykor szinte már sterilnek tűnő, sallangmentes verseiben.

Szöllősi Mátyás első kötetének nyitó ciklusa a *Gyulladás* címet viseli, a kötet címéhez híven megmaradva egyfajta orvosi terminológiánál. A ciklus főleg orvosi metaforákra épülő, visszafogottan szerkesztett szabadversekből áll össze, melyekben a lírai beszélő kendőzetlenül nyilatkozik a betegségről, az emberi szenvedésről, mely költészetének talán alapélményének is tekinthető. A ciklusnak talán legkiemelkedőbb verse a kötet címadó verséül is szolgáló *Aktív kórterem*, mely magát az emberi életet metaforizálja egy kórteremben való nyomorúságos fekvésként, a mindennek való kiszolgáltatottság állapotában.

A nyitó ciklust az önálló ciklussá emelkedő, *Így nyersz* című vers követi, mely már nem nélkülözi a kötött formát, bravúros rímeket sem.

A következő, *A lány rész* című ciklus immár jórészt kötött formájú versei szinte mind megszólítanak valakit. A megszólítások helyenként párbeszédékké emelkednek, s az addig stabilnak látszó lírai én szinte feloldódik magában a versbeszédben, annak őszinte, élményalapú megnyilatkozásaiban.

A *Negatív* című következő ciklus a költői meditáció, s valamennyire talán a keserű alapélmények alóli feloldozás ciklusa. Erre utal a ciklus kiemelkedő versének tekinthető *Feloldás* című, viszonylag hosszú prózavers is.

Az ezt követő, *Állapotok* címet viselő ciklus címéhez híve valóban lelkiállapotokat rögzít, a költő pedig az addig is erősen jelenlevő orvosi terminoló-

giához latin címekkel látta el a ciklus verseit, mint *Ignominia, Mors Voluntaria, Indignatio, Excusatio, Morbus Insanabilis, Solitudo, Insanitas* és *Existentia*.

Hasonló tematikájú, napról-napra rögzített testi-lelki-szellemi állapotokat rögzít az *Egy hét szimptomái* című következő ciklus, mely naplószerűen, s talán kissé profán módon hét versből áll össze, melyek a hét napjainak nevét viselik címét, mint afféle spontán feljegyzések, napi lírai állapotrögzítések.

A kötet záró, *Idegenben* című ciklusa az utazás ismert metaforájára épül, s egy megszólított második személy hiányát, illetve a költői beszélő önmagától és a világtól való egyidejű elidegenedését örökíti meg. A ciklusokat, a kötet érdemi költészetet tartalmazó részét *Appendix* követi, melyben az olvasó megismerheti a kötet terjedelméhez képest igen csak széleskörű intertextuális utalások forrását.

Szöllösi Mátyás kötetéről úgy gondolom, mindenképpen katartikus élményt képes nyújtani az olvasónak, e katarzisznak pedig az az oka, hogy a költő kendőzetlen őszinteséggel, ugyanakkor fiatal korához képest meglepő letisztultsággal nyilatkozik meg. Az emberi élet mára nem más, mint *aktív kórterem*, olyan létállapot, melyben a szenvedés mindennapos. A szenvedés azonban talán erősebbé is teszi az embert, s épp ezáltal lesz az élet kórterem aktív, nem pedig passzív, azaz minden szenvedésbe belenyugvó.

Egy első kötet alapján persze nehéz megmondani, hová is tart ez az épp most induló költői pálya. Szöllösi már első kötetében is olyan költő, aki megtalálta saját hangját és az őt érdeklő témákat, ám megvolt benne a kellő óvatosság is, hogy ne akarjon többet belezsúfolni első kötetébe, mint amennyi egy fiatal lírikus első könyvébe belefér. S hogy később milyen irányokat vesz ez az egyelőre alanyi élménylíraként megnyilatkozó költészet, mindenképpen érdemes figyelemmel kísérni. (*Tipp Kult Kiadó, Parnasszus Könyvek, Bp. 2010*)

Bajtai András: *Betűember*

Bajtai András második kötete megítélésem szerint nagy előrelépés a fiatal költő első, helyenként kissé talán még éretlen megoldásokat is tartalmazó kötetéhez képest. A *Betűember* versei érett, egyéni hangról tanúskodnak, olyan költőről, aki immár megtalálta azt a megnyilatkozási formát, ami számára a legmegfelelőbb.

A második kötet voltaképpen hetven oldalnyi vallomás. Vallomás, de nem a szokványos módon, hiszen a költő egyrésztől élményeinek, érzéseinek, szorongásainak legmélyebb bugyraiba kalauzolja olvasóját, másrésztől teszi mindezt szürrealizmusba hajló, olykor meghökkentően beteges(?) képek sorozatán áll. E kötet verseiben váltják egymást a hiteles, talán életrajzi

alapon nyugvó elbeszélő részek, valamint az asszociatív, olykor nehezen elhelyezhető képsorozatok. A két aspektus helyenként egybefolyini látszik, s az alapvetően élménylírának induló versbeszéd lassan átfolyik a költői beszélő fantáziájának termékeibe, s immár elválaszthatatlan egymástól a külső világ valós eseménysorozata és a költő belső, saját szorongásából táplálkozó képvilága. 73

Bajtai lírai beszélője egyrésztől gyermeki naivitással szólal, másrészt viszont sok versben gyilkos irónia és önírónia jellemzi. A kötet első, *A süket nő* című ciklusa főleg élményeket elbeszélő, szabadversben íródott hosszabb költeményekből áll össze, melyekben keveredik a valóságtapasztalat és a költői látomás. A második, mindössze hét versből álló, *Név és szín* címet viselő ciklusban Bajtai valamennyire sűríti élményeit és mondanivalóját, és a főként szín-szimbolikára épülő költemények egytől egyig háromszor három sorból állnak. Ezt követi a kötet címéül is szolgáló, utolsó ciklus, a *Betűember*, melyben feltárnak a költő legmélyebb érzelmei, szorongásai, félelmei – többek között önmagától és a költészettől is. A *Betűember* voltaképpen nem más, mint a költőt időről időre meglátogató fantomalak – természetesen a költészet allegóriája, aki egyszerre nevelés és félelmetes, látogatása egyszerre hat ihletően és depresszióval a költőre.

Bajtai költészete talán nevezhető pszichoanalitikusnak is, s bár képei, metaforái jól szerkesztettek, líraretorikája olykor annyira a spontaneitás illúzióját kelti, hogy némely esetben mintha automatikus íráshoz hasonlítana. Habár verseit tudatosan szerkeszti, annyira könnyedén bánik a szavakkal, hogy – főként hosszabb – költeményei akadály nélkül folynak keresztül a szentív olvasó szemén.

A *Betűember* atmoszférája alapvetően nyomasztó, sivár. Bajtai egyik példaképéhez, Kemény Istvánhoz hasonlóan előszeretettel helyezi narrativitást sem nélkülöző versei színhelyét egy képzeletbeli, kissé szürreális városba, ahol szinte bármi megtörténhet. Ezt a nyomasztó, szürreális atmoszférát azonban mindenképp segít elviselni a helyenként burkoltan felbukkanó irónia és önírónia, a képek sokszor váratlan túlhajtottságba hajló jellege. Kétségtelen, hogy Bajtai alapvetően komoly hangvételű költő, aki azért kellően komolyan veszi önmagát, a létezését és a költészetet, azonban semmiképp sem annyira komolyan, hogy egy csepp hely se maradjon a humor számára. A humor mindig képes megmenteni a végső reménytelenségtől, különösképpen igaz ez, ha költészettel párosul. A *Betűember* című kötet pedig jórészt olyan versekből áll össze, melyek nem nélkülözik a nyomasztó atmoszféra elviseléséhez szükséges mennyiségű humort sem.

A *Betűember* mindenképpen olvasásra érdemes verseskötet, mely talán ki is emelkedik a fiatal kortárs magyar irodalomból, hiszen szerzője

olyan fiatal költő, akinek második kötetére sikerült megtalálnia a saját egyéni, érett lírai hangját, így módon pedig mindenképp figyelmet érdemelhet Bajtai további költői pályája is. (*JAK-füzetek - Prae.hu, Bp. 2009*)

74

